

Koha: l'eina de treball del nou CRA de l'Escola Universitària del Maresme

el per què i el com de la transformació d'una biblioteca universitària

Enric CAMÓN LUIS

RESUM: *Es presenta el sistema integrat de gestió automatitzada d'unitats d'informació Koha de codi lliure, i s'expliquen els motius per a la seva adopció, l'estructura i funcionament en el context del procés de transformació de la Biblioteca de l'Escola Universitària del Maresme Centre de Recursos per a l'Aprenentatge (CRA). La transformació de la Biblioteca en un CRA respon a una anàlisi de necessitats d'aprenentatge i de recursos disponibles (pocs, en un centre de dimensions petites) i la voluntat d'optimitzar aquest últims.*

1 PRESENTACIÓ DE KOHA

Koha és un sistema integrat de gestió automatitzada de biblioteques. Koha, a més de complir el que serien les funcions bàsiques que ha de tenir un sistema d'aquestes característiques, és un projecte de programari lliure, que corre sobre Linux, i l'únic cost econòmic del qual és el temps que hi ha de dedicar el personal que l'ha de posar en funcionament. Directament des de la seu web del projecte¹ qualsevol persona que ho desitgi pot descarregar-se l'aplicació i el seu manual d'ús en anglès. El sistema que estem descrivint és fruit d'un projecte que neix a Nova Zelanda, i el seu nom significa «donatiu, regal», en maori, la llengua del poble que habita aquesta zona del món.

**Enric Camón. Bibliotecari-documentalista de l'Escola Universitària del Maresme (Mataró).
ecamon@eum.es**

L'autor vol agrair la paciència incondicional de la Rosa i el suport inestimable de l'Àlex.
Article rebut el gener de 2003.

1. <[http:// www.koha.org](http://www.koha.org)>

El projecte avui ha superat de llarg aquestes fronteres i ja es fa servir en diversos indrets d'Europa, Amèrica i Àsia.² Aquesta extensió del projecte, així com les adaptacions i les millores que els diferents usuaris van creant per a solucionar situacions no previstes inicialment, es poden conèixer per mitjà d'una llista de distribució,³ que funciona molt correctament. Quan alguna persona accedeix al web on descarregar el sistema arriba a conèixer l'existència de l'aplicació en castellà, però fins a l'actualitat, i per més que ho he intentat, no he estat capaç de trobar l'esmentada versió.

2 KOHA A L'EUM

2.1 Punt de partida

L'adopció de Koha com a sistema de gestió de la Biblioteca de l'Escola Universitària del Maresme (EUM) no és un fet aïllat, sinó que és un pas més en el procés de transformació que viu la unitat d'informació d'aquest centre docent des del gener del 2000 i que culmina amb la propera inauguració del seu Centre de Recursos per a l'Aprenentatge. Abans de la incorporació de l'autor de l'article a aquest centre docent del Maresme, la seva biblioteca era un dipòsit de les obres bàsiques per al suport a les assignatures que s'hi impartien, i ara és un centre generador de coneixement que ha de permetre que el mateix centre s'avanci als nous sistemes de gestió educativa que suposa el sistema de transferència de crèdits europeus (ECTS).

Així doncs, abans d'aquesta data la Biblioteca organitzava els seus documents en funció de les assignatures que s'hi impartien, i, dins d'aquestes, per títols i número de document correlatiu; quant a la descripció dels documents, no seguia un criteri estrictament documental; i la gestió es feia a partir d'una base de dades relacional que feia servir Microsoft Access. Aquesta base de dades era del tot insegura i no responia a la realitat del centre, ja que no contenia informació actualitzada sobre la identificació i la localització dels documents, sinó que era un instrument merament informatiu que no aportava informació fidedigna ni menys encara servia com a element de treball.

2. En funcionament en biblioteques dels EUA (Gould Academy), Austràlia (Philantropy Australia), de Grècia (Athens County, OH), etc. En fase d'instal·lació en biblioteques de França (ESIEE, CCI Paris) i de l'Índia (DRTC, Indian Statistical Institute), entre d'altres.

3. koha@lists.katipo.co.nz

2.2 Transformació

A partir de gener del 2000 la Direcció Acadèmica encarrega al responsable de la Biblioteca l'estudi de les possibilitats existents per tal de modernitzar el funcionament i els serveis del centre. Després d'avaluar les opcions existents, es va aprovar la integració de la institució en el Catàleg Col·lectiu de les Universitats de Catalunya (CCUC) el març del 2003, la qual cosa comportava que el fons de la institució fos consultable des de qualsevol lloc i en qualsevol moment a través d'Internet. A més, aportava prestigi als passos que es feien, ja que la institució formava part del projecte més ambiciós del sistema universitari i bibliotecari català, i acostava les pautes de treball tècnic a les de les grans institucions bibliotecàries existents. Compartir catàleg era un fet molt significatiu, però des del Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya (CBUC) es va oferir la possibilitat de crear un filtre amb els documents de l'EUM⁴ dins del CCUC, per tal de crear el catàleg propi de l'EUM. Aquesta opció, que avui dia ja es fa servir, permet la consulta exacta dels documents de l'EUM i en garanteix la localització en la Biblioteca del centre.

Aquesta integració al CCUC i els contactes que se'n deriven reporten una sèrie de beneficis, entre els quals destaca tenir coneixement de l'existència de Koha, fet que dóna peu a l'adopció del sistema, tal i com s'ha descrit en aquest document, tenint present l'experimentalitat del procés i les solucions que al llarg d'aquesta tasca s'hauran d'anar trobant per a solucionar els problemes que es detectin. Amb l'adopció de Koha es donava resposta a la necessitat de la gestió automatitzada d'usuaris, préstec i estadístiques, i es permetia la incorporació automàtica dels registres catalogats al CCUC, gràcies a la col·laboració del personal del CBUC. Així doncs, no calia catalogar de nou tots els registres al Koha, sinó que es podien importar d'acord amb ISO 2709, tot i que cal destacar que en alguns casos cal modificar o arranjat els registres que finalment queden incorporats al Koha per tal d'aconseguir més coherència i consistència en el catàleg.

Queden, però, aspectes per a treballar pel que fa a les possibilitats que ofereix el sistema; per damunt d'això es dibuixa l'interrogant sobre el que passarà quan ja no es catalogui en el format MARC utilitzat ara, i s'adopti com a protocol de treball el format MARC21. De quina manera s'introduiran aquests canvis en el Koha està encara per definir, però en el moment de produir-se s'estudiaran les possibilitats i s'adoptarà la millor solució possible, comptant sempre amb el suport del CBUC i de la resta d'institucions vinculades.

4. <<http://www.cbuc.es/institucions/eum/eumcatalan.html>>

3 INSTAL·LACIÓ I REQUERIMENTS DEL SISTEMA

Com es fa, doncs, la instal·lació del programa? Després de descarregar-se la versió del programa en ús a través del lloc web del projecte,⁵ i de comptar amb el manual d'ús, és aconsellable tenir al costat un informàtic que vagi duent a terme els passos necessaris per a la seva posada en funcionament. Els requeriments del sistema estan clarament indicats i són: d'una banda, la instal·lació del sistema operatiu Linux i d'Apache com a servidor de pàgines web, a més del sistema gestor de bases de dades Mysql i el llenguatge de programació Perl. Aquest darrer requeriment no és del tot imprescindible, sinó que és necessari per al sistema que executa el mòdul d'autoinstal·lació del Koha. L'execució pot fer-se seguint les pautes que dóna el manual de configuració, si es vol fer manualment, o bé automàticament amb la instrucció executable que permet aquesta funció, a través del mòdul de programació Perl.

Cal fer esment especial de les opcions que aporta el programari lliure, el qual neix amb la finalitat de facilitar l'accés a estructures informàtiques a baix cost. Koha és, a més, un projecte de codi obert i de lliure distribució (*open source*), que es diferencia dels altres tipus de llenguatge informàtic pel fet que es pot veure com ha estat compilat internament el sistema i, per tant, s'hi poden esmenar errors i incloure modificacions a gust de l'usuari. En aquest sentit, importa destacar que és un projecte basat en la cooperació, ja que les llistes de distribució vinculades permeten avisar dels errors detectats i de les diverses solucions adoptades. Els altres tipus de codi informàtic, per exemple el de Windows, no permeten veure l'estructura interna del programa ni el procés de compilació, i per tant dificulten la solució de problemes i l'adaptació a les necessitats últimes de l'usuari del sistema a partir d'ell mateix o del suport informàtic que rebí. Aquest fet, el programari lliure i de codi obert, permet que avui a l'EUM fem servir aquest programari com a element nuclear de treball, tot i que no és menys cert que cal tenir present aquesta realitat a l'hora d'afrontar situacions no previstes inicialment. Si d'una banda és fàcil accedir al sistema i posar-lo en funcionament, de l'altra no comptem amb el programador del sistema al nostre costat per a solucionar *ipso facto* els problemes que hi puguin anar sorgint. Més i tot: si algun dia el programa es veiés superat per un altre sistema, caldria valorar el fet d'aconseguir migrar les dades sense perdre consistència. Això no vol dir que el treball sigui difícil, ni que sigui una pèrdua de temps, sinó que, com tot, té unes limitacions que cal tenir presents.

5. <<http://www.koha.org/download/>>

4 ESTRUCTURA BÀSICA

Koha és un sistema que corre sobre Linux, com a entorn de treball de lliure distribució; i això, que pot veure's com un cost afegit a la posada en funcionament del sistema, es converteix finalment en una oportunitat per a conèixer un sistema que funciona molt correctament i sembla ser molt més estable que el comú entorn Windows. Encara més: malgrat el seu grau d'experimentalitat, és un sistema que inclou un entorn de consulta per als usuaris com a catàleg informatitzat, i l'espai intern de gestió del sistema en una intranet. Així mateix, és un sistema que pot adaptar-se a les necessitats dels seus usuaris amb la definició dels paràmetres bàsics de gestió (tipus d'usuari, tipus de document, tipus de préstec...), i que pot ampliar-se a partir de la reescriptura del seu codi font, comptant amb l'ajuda d'un informàtic que entengui el funcionament intern del seu llenguatge. El programa s'estructura en sis mòduls: catàleg, gestió d'usuaris, adquisicions, estadístiques, definició de paràmetres i circulació (préstecs i retorns). Cal destacar que Koha pot fer-se servir per a gestionar més d'una biblioteca, és a dir, per a gestionar serveis de biblioteques. En aquest sentit permet la localització dels documents en unitats diferents gestionades pel mateix sistema. Disposa, a més, de la possibilitat de controlar la transferència de documents entre les unitats que formen el servei.

La configuració inicial comporta emprar com a servidor aquell ordinador en el qual s'està instal·lant el programa, en el qual servidor s'instal·la la versió intranet o completa del sistema; i, a més, comporta la creació del catàleg informatitzat o interfície de consulta dels usuaris. Així, aquest mòdul de catàleg informatitzat executa les consultes, interroga el sistema, contra l'ordinador que fa de servidor. Cal destacar, en aquest punt, que cal instal·lar Koha en els ordinadors que hagin d'utilitzar-se com a catàlegs de consulta.

La modificació de les dades del sistema es fa a través de dos sistemes: d'una banda, a través del mòdul de gestió de paràmetres per mitjà de la intranet del Koha (és a dir, a través de la modificació feta al web), però també directament a través de la modificació feta a la base de dades que conté la informació del sistema (en Mysql). Les diferents opcions que poden modificar-se a través de la intranet del sistema es visualitzen per mitja d'un menú desplegable. Aquestes opcions estan descrites amb més deteniment en un altre epígraf d'aquest treball, en el número 10.

Passem a definir el comportament de cadascun dels mòduls en què s'estructura el sistema.

Pantalla inicial del sistema

5 CATALOGACIÓ I ADQUISICIONS

Aquest mòdul és el que permet la incorporació de nous registres al sistema. S'entén la incorporació de registres en un sentit ampli de la paraula, ja que les limitacions del programa es refereixen, d'una banda, a les de processament segons la capacitat del programari, i, de l'altra, a les de format, vinculades a la parametrització que el gestor de l'entorn de treball defineixi en el mòdul pertinent.

5.1 Procediment d'entrada

S'inicia el procés amb la descripció del registre bibliogràfic a incorporar, que es fa bé per importació a través del format MARC, bé per introducció manual. Si aquesta incorporació és manual, el sistema demana a l'usuari final els camps que es requereixen per a incorporar el registre a la base de dades. Per a la importació de registres des del lloc web del Catàleg Col·lectiu de les Universitats de Catalunya es fa servir el format CATMARC, que després cal acabar d'adaptar manualment al sistema, ja que l'estructura interna d'aquest

inclou elements que recorden el format MARC21, en no reconèixer l'element invertit de les etiquetes 100.

Quant a la incorporació manual de registres, el procediment és assistit, havent d'assignar valors als camps predifinitos pel sistema. És, per tant, un procés d'ús fàcil.

En el sistema d'incorporació de registres es diferencia la creació pura del registre bibliogràfic de la del registre d'exemplars.

5.2 Registres bibliogràfics i d'exemplars

Identificat el registre bibliogràfic, caldrà definir al sistema quin tipus de document donem d'alta (tipus definits en el mòdul de gestió de paràmetres, fet que explicarem més endavant). Aquesta definició del tipus de document és molt important per a la posterior recuperació dels documents del sistema segons la tipologia documental. Per acabar amb la identificació del document, caldrà que indiquem al sistema quin exemplar associem a aquest registre (en el nostre cas mitjançant de codi de barres), comptant així mateix amb la possibilitat de donar dades específiques en un camp de notes o observacions de l'exemplar en qüestió. Hi ha, però, un aspecte no resolt fins ara, per manca de temps, i és que la classificació dels documents només es pot fer seguint la Dewey o la LCC, tot i que molt previsiblement podrà canviar-se aquesta opció. De moment, en el context de l'EUM la signatura que dona Koha serveix per a aproximar-se al document, i la localització exacta del document en qüestió es pot fer mitjançant un altre catàleg.

Al si del sistema, la separació entre registre bibliogràfic i registre d'exemplar permet identificar fàcilment nous exemplars d'un registre bibliogràfic: indicant al sistema l'ISBN del registre en qüestió s'avança fins al mòdul d'identificació dels exemplars. També permet a la persona encarregada de gestionar els documents que s'hi allotgen anul·lar l'opció de préstec dels documents si no ha de ser susceptible d'aquesta possibilitat.

Els resultats obtinguts de l'ús d'aquestes opcions són positius fins ara, i no han generat cap problema d'incoherència en el funcionament intern.

5.3 Registres de publicacions periòdiques

A més de la gestió de llibres, Koha incorpora també l'opció de gestionar les publicacions periòdiques que rep la institució. A través de la incorporació

manual de registres en el mòdul que descrivim podem dur a terme aquesta opció. En aquesta parametrització hi ha la possibilitat de gestionar publicacions periòdiques a través del seu títol. De la mateixa manera que cada exemplar s'associa a un registre bibliogràfic —com hem descrit anteriorment—, cada nou número de publicació periòdica s'associa al títol del qual forma part. Així, el sistema recupera el registre bibliogràfic de la publicació en qüestió gràcies a la identificació del títol, i només hem de definir el número nou que volem incorporar a la base de dades, tot advertint al sistema que la tipologia documental que donarem d'alta és una revista.

5.4 Gestió de les adquisicions

En la configuració del sistema s'incorpora la possibilitat de la gestió automatitzada de les adquisicions de la unitat d'informació en la qual s'ha instal·lat l'entorn de treball. Si s'accedeix al mòdul de definició de paràmetres del sistema (més endavant en parlarem amb més deteniment), podrem canviar el funcionament del mòdul d'adquisicions. En el funcionament que hem descrit es partia de la incorporació de registres bibliogràfics directament, però aquests registres necessàriament han de tenir un proveïdor. Koha incorpora la possibilitat de començar la incorporació dels registres a partir de la gestió de les adquisicions, és a dir, dels proveïdors. Aquest aspecte és molt positiu, ja que no permet tan sols el control de la gestió de les adquisicions des del punt de vista documental, sinó que permet també la gestió econòmica d'aquest procés, és a dir, genera automàticament el control monetari del procés, fet que a efectes de memòries de funcionament de les unitats d'informació pot ser de gran utilitat. Com també ho és la gestió dels proveïdors des del punt de vista de les seves dades identificatives i de les compres que s'han efectuat.

En l'actualitat a l'EUM encara no s'ha posat en funcionament aquesta opció.

6 GESTIÓ D'USUARIS

6.1 Procediment d'entrada

Un element indispensable a l'hora de valorar la coherència d'un sistema de gestió de biblioteques és el funcionament del mòdul de gestió d'usuaris. En el cas analitzat, el seu funcionament és molt correcte. Les dades que han

d'identificar als usuaris són moltes, tot i que només algunes han de donar-se indispensablement a fi i efecte de donar d'alta l'usuari en el sistema. Aquests camps indispensables estan marcats pel sistema i si en donar d'alta un usuari ens oblidem d'algun d'aquests elements, el sistema genera un missatge d'error advertint del camp que ens hem deixat en blanc. Cal destacar una peculiaritat en aquest mòdul, que té a veure amb la possibilitat d'associar a un registre d'usuari els dels seus fills per a controlar-ne els moviments al si del sistema.

6.2 Nivells d'usuari

Un aspecte que considerem destacable és la possibilitat de definir nivells diferents d'usuari, fet que permet que la instal·lació del programa pugui anar-se fent progressivament i anar oferint nous serveis als usuaris del sistema en funció del seu grau d'execució i de les possibilitats del servei en el qual s'executa. Així, a través dels permisos que donem a cada usuari podem definir si volem prestar-li documents, fer reserves o permetre-li donar d'alta i eliminar els registres del sistema. El mòdul de catàleg de consulta està pensat perquè l'usuari faci les seves reserves de documents després d'identificar-se amb el seu número dins el sistema i amb la constrasenya corresponent, que el gestor del programa facilita a l'usuari final si així ho decideix. Pel que fa a la identificació dels usuaris del sistema, el sistema compta amb la possibilitat d'assignar automàticament a cada alta efectuada un número únic, tot i que, si el gestor del Koha ho vol, pot encarregar-se directament de donar aquest número personalment segons els paràmetres que defineixi, tenint present que aquest número ha de ser de nou xifres, i una d'aquestes ha de ser una lletra.

Des de la pantalla d'usuari es poden veure els documents que aquest té en préstec, els que té reservats i, fins i tot, un històric dels préstecs que ha anat efectuant, informació de gran utilitat.

6.3 Renovacions de documents

Igualment des d'aquest mòdul es permet la renovació dels documents que l'usuari té en préstec. Amb tot, és important conèixer la limitació que té el sistema de no renovar automàticament més de dues vegades seguides el mateix document; si se supera aquest límit, cal retornar el document i prestar-lo de nou.

6.4 Camps interns

Així mateix, la unitat que fa servir aquest programa compta amb un espai de la pantalla identificativa de cada usuari per a anotar observacions que tinguin a veure amb el seu comportament, i pot així mateix excloure l'usuari del préstec si no ha complert amb el compromís de retornar el document en la data prevista. Un aspecte que incorpora també, però que és d'utilitat dubtosa en el context actual de l'EUM,⁶ és la generació automàtica de sancions econòmiques com a conseqüència d'aquest incompliment del retorn del préstec. Així, el sistema pot generar automàticament factures que hauran d'abonar els usuaris que no es comportin d'acord amb les condicions que accepten en el moment d'efectuar un préstec.

7 CATÀLEG

7.1 Consulta

Pel que fa al mòdul de consulta del catàleg, des de la pantalla inicial d'entrada al sistema es contempla inicialment la consulta de la base de dades a partir de mots clau. I, si bé els resultats que s'obtenen amb aquest tipus de cerca són prou acurats, podem avançar-hi un pas més. Koha contempla un segon mòdul de cerca, la cerca avançada, a la qual es pot accedir des de la pantalla d'entrada a l'entorn de treball: es pot interrogar el sistema a través d'un dels camps predefinits (autor, títol, tipus de document, matèria i classe Dewey), o bé a través de la combinació de més d'un d'aquests camps. A més, fins i tot permet acotar més la cerca si en volem una d'exacta pel que fa als elements que hem definit nosaltres en el moment de processar les nostres necessitats, o si volem que aquesta sigui aproximativa. Les respostes que el sistema dona a les consultes que ha rebut informen sobre els documents que responen a les característiques introduïdes i els vinculen amb els exemplars associats als registres recuperats, indicant si estan disponibles o no, i quants dels exemplars vinculats poden ser prestats en el moment de la consulta efectuada. Si fem clic sobre el títol coneixerem les dades sumàries del registre, i si ho fem sobre el codi de barres trobarem la descripció sencera.

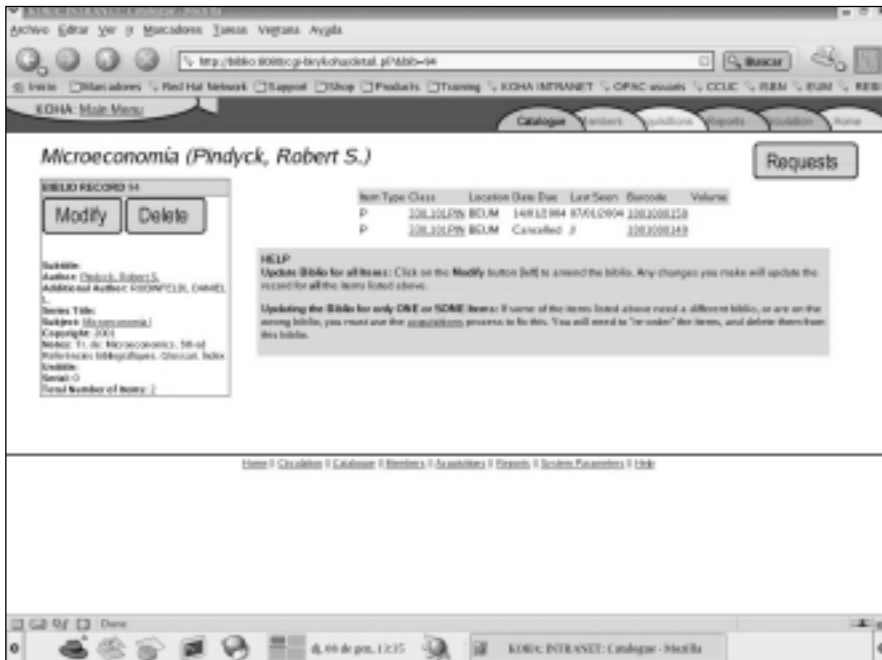
Encara convé destacar una altra manera de conèixer informació sobre els fons que gestiona el sistema, i és la interrogació a través d'aquesta segona

6. Caldria incloure aquest règim sancionador en les ordenances reguladores del centre.

Pantalla de consulta

Resultats: pantalla amb el registre bibliogràfic

pantalla de consulta per mitjà dels tipus de document en què hem dividit els registres del sistema (llibres, revistes, DVD...). És una opció molt interessant que dóna bons resultats.

Igualment en el mòdul de consulta trobem un recurs molt interessant per a les persones que tenen encarregada la gestió dels recursos indexats a Koha, i que és la consulta a través de la lectura del codi de barres d'un document determinat. Així, aquesta opció ens permet veure l'estat del document (en préstec, exclòs de préstec o disponible, reservat), detectar si està entrat al sistema, i fins i tot ens permet conèixer els elements que hem inclòs en la descripció del registre bibliogràfic del qual forma part.

Resumim les formes de consultar el sistema:

- Des del mòdul d'inici del sistema mitjançant mot clau.
- Des del mòdul específic de cerca (el que hem anomenat segona pantalla de cerca)
 - A través de la lectura dels codis de barres dels documents per a conèixer les característiques associades a l'exemplar.
 - A través de la consulta per mitjà dels camps definits a aquest fi, ja sigui a través d'un d'aquests o combinant-ne més d'un, definint si es tracta d'una cerca normal o exacta.
 - A través del tipus de document en què hem dividit els registres de la base de dades (llibres, revistes...).

7.2 Índex de matèries

Fins aquí podem veure que Koha respon correctament a les necessitats típiques d'una unitat d'informació. Des de la pantalla de consulta avançada tenim accés a un recurs de gran interès pel que fa al nivell de coherència i consistència de la base de dades, com és la possibilitat d'accedir a l'índex de matèries. Aquesta possibilitat permet a l'usuari gestor del sistema modificar l'encapçalament de matèries que hem donat a les agrupacions conceptuals que anem fent en el decurs del creixement de la nostra base de dades. És evident que les necessitats conceptuals poden variar o que pot aparèixer la necessitat d'esmenar errors tipogràfics en encapçalaments de matèries; és des d'aquesta opció que s'accedeix a la llista de matèries, ja sigui llistant-la tota d'inici a final, o bé a través de la recuperació del concepte que volem modificar. Una vegada localitzada l'entrada a modificar, cal introduir la definició

correcta en el sistema; seguidament, la base de dades s'encarrega de modificar el concepte en tots els registres bibliogràfics que contenen l'entrada incorrecta. Tot això es fa per mitjà d'una consulta assistida del sistema que ajuda l'usuari de forma molt considerable.

Per defecte, l'índex de matèries es va nodrint de les matèries assignades als registres que es van introduint al sistema, ja sigui manualment o per importació del CCUC en format MARC, sempre, en el cas de l'EUM, atenint-se a les pautes de catalogació del CCUC.

7.3 Gestió de reserves

En un altre ordre de coses, en aquest mateix mòdul es dona accés a la gestió de les reserves de documents. Així, una vegada s'ha recuperat el document que interessa a l'usuari, se'n pot comprovar l'estat i efectuar una reserva si així ho requereix l'usuari. Es podrà veure, a més, el conjunt de reserves efectuades sobre el document i es podrà anul·lar la reserva d'algun usuari si així ho demana.

8 CIRCULACIÓ

Des del mòdul que porta aquest títol es gestiona el préstec i retorn dels documents. La interfície des de la qual es fa és senzilla i d'ús fàcil.

8.1 Préstec

Per defecte, en entrar en aquest mòdul s'ofereix la possibilitat de prestar documents, ja sigui per mitjà del número identificador que cada usuari té al si del sistema, o bé a través del cognom de l'usuari. En el moment d'efectuar el préstec a l'usuari, es veu quins són els documents que s'enduu en préstec en aquest precís moment, quins són els que ja té prestats. A més, permet accedir al seu registre d'usuari per si cal anotar alguna informació en els camps pensats per a això, o per si es vol consultar alguna dada de l'usuari. És convenient afegir en aquest punt que el sistema incorpora la possibilitat de deixar en préstec un document fins a una data determinada en funció de l'usuari que el necessiti en préstec. És a dir, que, tot i el mecanisme del procediment, ja que cal haver definit prèviament el temps de préstec dels documents (sempre presta els documents per al mateix període), el sistema incorpora la possibilitat de

modificar-lo si convé en un moment determinat. Només cal triar la data exacta (dia, mes i any), i la transacció s'efectua també a partir de la lectura del codi de barres del document. A més, es pot optar per seleccionar aquesta data de préstec modificada o ampliada per a aplicar-la a més d'un document.

8.2 Retorn

Pel que fa al retorn dels documents, des de la pantalla del mòdul que descriuim cal triar l'opció de retornar documents. Aquest procés és molt simple, ja que només cal llegir el codi de barres dels documents per a efectuar el retorn. Apareixeran en efectuar el retorn dues informacions d'interès: d'una banda, la de l'estat dels préstecs de l'usuari, i de l'altra un avís en cas que el document retornat estigui reservat per un altre usuari. Així doncs, si el document té aquesta característica es podrà imprimir una fitxa amb les dades de l'usuari per a conservar-les amb el document, les quals inclouen la identificació personal, la manera de contactar-hi i el lloc on el recollirà.

8.3 Documents en trànsit

Més i tot, Koha disposa en aquest mòdul de la possibilitat de transferir documents d'una seu a una altra, si ens trobem amb la situació que doni servei a més d'una biblioteca amb el mateix sistema, i vulguem que un document vagi a una altra unitat, ja sigui temporalment o a requeriment d'un usuari, si així ho permetem.

9 REPORTS I ESTADÍSTIQUES

Aquest mòdul sembla ser el menys desenvolupat del sistema després d'haver-lo posat en funcionament a l'EUM. Cal afegir a continuació que la manca de temps ha impedit l'exploració en profunditat del funcionament del mòdul, i que, per tant, ben poca informació se'n podrà donar. Manca en l'aplicació a l'EUM l'explotació dels mòduls de consulta de préstecs i de transaccions efectuats, ja que hem preferit donar prioritat a l'explotació i l'aprofundiment d'altres mòduls.

Amb tot, sí que podem afegir que les dades gestionades des d'aquest mòdul permeten tenir, en teoria, el control de les transaccions efectuades en el

dia, i també les de la darrera setmana. Són, però, dades molt limitades, i en consultar documentació i seguir l'intercanvi d'informació a través de la llista de distribució dels usuaris del sistema, s'acaba descobrint que és un mòdul encara en curs de disseny.

Un aspecte que sí que ha estat resolt, i amb molta exactitud, és el control dels morosos. És automàtica la generació d'aquest mecanisme de control dels documents que haurien d'haver estat retornats i que encara no ho han estat. En aquest registre es veuen les dades de l'usuari (nom, cognoms i telèfon de contacte), les del document (autor i títol), i la data en què hauria d'haver-se produït el retorn del document. El seu funcionament és molt correcte, i la generació de llistats no revesteix cap mena de complicació.

10 PARÀMETRES DEL SISTEMA

En l'epígraf en què es presentava l'estructura bàsica del sistema s'ha destacat que la modificació dels paràmetres de treball del sistema podia fer-se de dues maneres. La que exposarem en aquest apartat es gestiona a través del web, i l'usuari final pot modificar-la molt fàcilment tenint present una certa cura en els canvis que va efectuant. Altrament, pel que fa a la modificació feta directament a la base de dades del sistema en Mysql, es recomana comptar amb l'ajuda d'un informàtic que doni suport en aquest procés de canvi, ja que els canvis es produeixen directament en el nucli o cor del sistema.

Des d'aquest mòdul que presentem es té l'opció de definir les unitats d'informació que gestionarà el sistema.

Es compta també amb l'opció de modificar la forma d'incorporació de registres bibliogràfics al sistema. Aquest canvi afecta el mòdul d'adquisicions, que, com s'ha esmentat en la seva descripció, és el que hi permet la incorporació de registres. Per defecte, el sistema parteix de la possibilitat d'afegir registres bibliogràfics ja sigui per mitjà de la seva catalogació directa o bé gràcies a la seva importació. Ara bé: si es pretén gestionar les relacions amb els proveïdors de documents del servei, només cal canviar el paràmetre predefinit, canviant un 0 per un 1, dins de les opcions a modificar pel que fa als paràmetres predefinitos d'aquest mòdul.

Aquest mateix canvi, tan sols un número que modifica el funcionament del sistema, serveix per a avisar el programa perquè generi ell mateix els números identificatius dels usuaris que es van registrant.

Hi ha una sèrie diferent de modificacions que es poden incorporar al sistema per a respondre a les necessitats del servei o unitat que l'apliqui:

- Gestió d'usuaris: existeix la possibilitat de definir en quines tipologies es vol dividir els usuaris. A partir d'una pantalla de fàcil ús, s'anirà definint de quina manera identificar els usuaris, donant-los un codi identificatiu que està vinculat amb el nom del grup d'usuaris de què formen part.
- Tipus de document: existeix la possibilitat de definir els tipus de document en què es vol dividir els recursos del sistema. És un instrument d'utilitat, ja que permet vincular a aquests grups els dies de préstec i la possibilitat de renovar-lo o no, a més de definir per a tot el grup l'exclusió de préstec.
- Cerca per tipus de document: es poden vincular els tipus de document que s'hagin definit en el sistema, amb un sistema de filtratge que permeti accedir als documents segons la tipologia documental a la qual pertanyin. Aquesta opció és possible a partir de la segona pantalla de cerca, tal i com s'ha descrit en el mòdul de catàleg.
- Es poden definir altres característiques del sistema com, per exemple, localitzar la impressora associada al sistema, o el tipus de divisa en què cal fer les transaccions econòmiques vinculades a la informació que gestiona (tot i que des de l'experiència pràctica que dóna lloc a aquest treball, s'ha de reconèixer que no s'ha emprat aquesta opció).

A banda d'aquestes opcions descrites, n'hi ha més que es poden fer servir a través del mòdul descrit, però que en aquesta primera aproximació no cal enumerar.

11 VALORACIÓ DEL SISTEMA

Koha respon eficientment als requeriments generals d'un sistema integrat de gestió automatitzada de biblioteques.

Per damunt de qualsevol altre tipus de valoració, cal fer esment de l'escassa despesa econòmica que cal dedicar-hi per a posar-lo en funcionament, tret del temps del personal que l'ha d'instal·lar i de la necessitat de disposar d'un ordinador de mitjanes característiques que el suporti. Aquest fet suposa un punt fort al seu favor pel que fa a l'automatització dels centres que pels costos econòmics no poden accedir a altres productes. Però al costat d'això, cal situar el fet que no és un producte comercial típic que tingui darrere una empresa que se'n responsabilitzi del funcionament i de les actualitzacions, per la qual cosa, tal i com s'ha esmentat amb anterioritat, ens trobem en una situació un pèl delicada pel que fa a les actualitzacions i a les adaptacions del sistema.

A més, i en termes generals, la seva gestió des d'un entorn web facilita molt l'aprenentatge del seu funcionament

D'entrada és recomanable disposar de l'ajuda d'un informàtic en la posada en funcionament del sistema, per a resoldre els dubtes inicials que vagin apareixent. Així mateix, també és important, abans de posar en funcionament el sistema, destinar temps a la planificació interna del funcionament, és a dir, a pensar quins tipus d'usuaris tindrem, quins tipus de registre de documents (llibres, vídeos, revistes...), quins períodes de préstec dels documents, etc.

Amb tot, és un sistema que admet experimentalitat en l'ús de les diverses opcions que incorpora, i és d'aquesta manera com s'han anat descobrint les opcions que presenta. Aquestes adaptacions són fàcils de posar en funcionament per a una persona que no tingui problemes amb l'ús dels ordinadors i a la qual sembli interessant d'anar explotant diverses possibilitats incorporades. És a dir, que és fàcil de provar el funcionament de les diferents opcions que presenta, sense la necessitat de tenir al costat un informàtic en cada pas que es fa. En aquest mateix sentit, totes les funcions exposades en aquest article són les que s'obtenen directament quan s'instal·la el sistema, i només s'hi han fet adaptacions atenent a les necessitats i a la realitat de l'EUM, lluny de modificacions o canvis en el codi font.

Disposa d'un correcte sistema d'índexs controlats d'accés a la informació (autor, matèries i títol), els quals s'han emprat en el seu ús diari a l'EUM. No s'ha descobert fins ara cap element que generi inconsistència en la consulta del sistema. Pel que fa a l'accés a la informació per mitjà de la signatura dels documents, no serveix en el context en el qual s'ha posat en funcionament, però sí que se'n pot preveure el funcionament correcte. La gestió dels usuaris i de la circulació dels documents també és satisfactòria, i no revesteix cap complicació. Condicionada per les prioritats de l'EUM, la falta d'aplicació completa pel que fa als mòduls d'estadístiques i d'adquisicions impedeix emetre una valoració detallada del seu funcionament. Sumàriament podem dir, en relació al d'estadístiques, que sembla aportar unes dades molt poc significatives de l'ús dels documents del sistema més enllà de l'habitual control del nombre de préstecs, però que la gestió dels morosos funciona molt correctament. Pel que fa a les adquisicions, no s'han desenvolupat les funcions previstes en el mòdul, i per tant no es pot emetre cap valoració més enllà de l'acceptable incorporació dels registres al sistema.

A l'EUM hi ha prevista properament la instal·lació dels catàlegs de consulta per als usuaris del servei, però avui encara no es pot emetre cap valoració del funcionament global del sistema. Tot i que les consultes que s'han fet al catàleg informatitzat del sistema han donat un resultat satisfactori, no podem saber encara de quina manera respondrà el sistema quan es facin diverses consultes simultàniament. Del funcionament que se n'ha anat fent es pot preveure-

re que suporti un volum considerable d'informació sense gaire problemes, i que permeti un entorn de treball en biblioteques amb més d'una seu.

En el cas de l'EUM també s'ha fet servir Koha per a gestionar les publicacions periòdiques que s'hi reben, i el resultat és satisfactori. El seu funcionament és similar al d'associar registres d'exemplars a registres bibliogràfics, i només s'hi ha d'afegir la descripció del nou número de la revista. No s'hi ha detectat encara cap inconsistència.

Quant a la descripció dels documents, la diferenciació dels tipus de registres en què es divideix la col·lecció de l'EUM (llibres, revistes, DVD, vídeos) a través del format de documents definits en el Koha, permet conèixer amb exactitud la quantitat de documents de cada classe que hi ha introduïts. És una eina que, en el context en què es descriu Koha, resulta de molta utilitat. No s'hi ha trobat per ara cap element insatisfactori.

Pel que fa a la incorporació de registres, tot i el seu funcionament correcte, la necessitat de reescriure parts dels registres MARC és també un element poc atractiu del sistema, tot i que deixarà de ser-ho, almenys pel que fa a la importació dels registres en format MARC21, ja que sembla que el sistema estigui preparat per al treball amb aquest llenguatge. Això no obstant, és imprescindible destacar que importar un registre en format MARC no suposa dedicar-hi més d'un minut, ja que el sistema funciona molt correctament i només cal fer-hi petites modificacions. Altra cosa és la incorporació manual de registres a través de l'opció ja descrita, perquè això comportarà una major dedicació de minuts, tot i que igualment el procés és fàcil i assistit.

Suposant que una institució decideixi passar de Koha a un altre sistema automatitzat, caldrà veure de quina manera adaptar els registres ja incorporats. En el cas de l'EUM, és previsible que aquest fet no revestirà gaire complicacions, ja que tindrem els registres en format MARC al CCUC.

Finalment, un punt que avui resulta negatiu és l'escassa flexibilitat pel que fa a l'ús de les classificacions dels documents, ja que no es pot determinar amb exactitud el punt final de localització dels documents si no s'empren les classificacions predefinides pel sistema.

NOTA BIBLIOGRÀFICA

Existeix un informe sobre el funcionament del sistema redactat per Juan Carreño Mondéjar, de la Universitat de Girona, i fet per encàrrec del Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya. Per a informació sobre la seva lectura i accés, adreceu-vos al CBUC.